

РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІКТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Летяк Н. С.

VI курс спеціальність «Початкова освіта»

Венгловська О. А.

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри педагогіки та психології

Педагогічного інституту

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Анотація. У статті за результатами опрацювання теоретичних джерел висвітлено особливості розвитку дослідницьких умінь учнів початкової школи засобами ІКТ-технологій. З'ясовано, що використання ІКТ-технологій під час організації пошукової діяльності сприяє формуванню в учнів таких дослідницьких умінь, як: уміння здійснювати пошук необхідної інформації та джерел, уміння їх аналізувати, систематизувати, класифікувати, творчо використовувати задля виконання самостійних завдань, індивідуальних та колективних проектів.

Ключові слова: учні початкової школи, уміння, дослідницькі уміння, ІКТ-технології, пошукова діяльність учнів.

SPECIFICS FORMATION OF RESEARCH SKILLS OF PRIMARY SCHOOL ICT-TECHNOLOGY

Letyak N. S.

Borys Grinchenko Kyiv University

Kyiv, Ukraine

Summary. In the article the results of study of theoretical sources of the peculiarities of research skills of elementary school students by means of ICT technologies. It was found that the use of ICT technologies in search of activity, contribute to the formation of students' research skills such as: the ability to search

for necessary information and sources, their ability to analyze, organize, categorize, creatively used to perform independent tasks and individual collective projects.

Key words: elementary school students, skills, research skills, ICT technologies, the search activity of students.

Постановка проблеми. Створення та розбудова нової української школи актуалізує пошук шляхів оновлення змісту, форм та методів навчання учнів початкової школи. Проектування навчальної діяльності молодших школярів має відбуватися з урахуванням потреб і запитів сьогодення на підготовку молодшої генерації до життя, впровадженням аксіологічного, компетентнісного, діяльнісного підходів, створенням умов для реалізації кожною дитиною можливостей, інтересів, бажань. Значущим у цьому сенсі є формування в учнів початкової школи таких умінь і навичок, що сприятимуть їхній особистісній самореалізації. До таких умінь відносимо зокрема й дослідницькі уміння, що дають можливість учням самостійно вирішувати ті чи інші завдання, приймати швидкі та нестандартні рішення, тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення теоретичних джерел дало можливість з'ясувати, що різні проблема розвитку дослідницьких умінь учнів початкової школи безпосередньо чи опосередковано розглядалася у наукових дослідженнях українських науковців. Так, питання організації пошукової діяльності учнів початкової школи та формування у них дослідницьких умінь розкрито у працях Н. Бібік [1], О. Савченко [10], Г. Черненко [11] та ін. Формування готовності майбутніх педагогів до розвитку дослідницьких умінь учнів початкової школи розкрито у публікаціях О. Венгловської [2], Г. Іванюк [3], С. Мартиненко [5], О. Савенкова [8; 9], С. Пічугіна [7] та ін. Однак, вивчення різних груп джерел дає підстави для висновку про те, що проблема розвитку

дослідницьких умінь учнів початкової школи засобами ІКТ-технологій потребує деякого уточнення.

Мета статті – за результатами опрацювання різних груп джерел розкрити особливості розвитку дослідницьких умінь учнів початкової школи засобами ІКТ-технологій.

Виклад основного матеріалу. «Концепція нової української школи» зорієнтована на формування в учнів уміння вчитися упродовж життя. Складниками таких умінь є: «здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися упродовж життя» [6, с.77]. Перераховані уміння складають основу дослідницької компетентності учнів. Вони формуються та розвиваються у процесі організації пошукової діяльності. Вивчення практики уможливило висновок про те, що вчителі не в повній мірі створюють умови для розвитку дослідницьких умінь учнів, що засвідчує домінування знаннєвого підходу в організації навчально-виховного процесу. А відтак, на часі постає питання про переорієнтацію навчання учнів від знаннєвої парадигми на практико орієнтоване навчання, що реалізується у процесі пошукової діяльності.

Вивчення теоретичних джерел дало можливість з'ясувати, що пошукова діяльність – це процес, спрямований на формування в учнів початкової школи нових знань, дослідницьких умінь та способів діяльності у процесі різних видів практичної діяльності [7].

Головною метою організації пошукової діяльності учнів є формування їхньої пізнавальної активності. Досягти поставленої мети можна за рахунок розвитку логічного мислення дітей, їхніх творчих та комунікативних здібностей, формування вміння опрацьовувати різні джерела, узагальнювати та систематизувати інформацію.

Під час формування дослідницьких умінь молодших школярів важливими є використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання (ІКТ). Під ІКТ-технологіями науковці вбачають сукупність методів і технічних засобів, що сприяють підвищенню ефективності процесу навчання [4]. Такі засоби забезпечують легкість пошуку інформації, сприяють кращому її засвоєнню й перетворенню у нові для учнів знання, створенню та презентації освітнього продукту. Навчання з використанням цих технологій сприяє реалізації індивідуального, диференційованого підходу, забезпечує мобільність та творчість учнів.

Формування дослідницьких умінь учнів початкової школи засобами ІКТ-технологій під час пошукової діяльності має низку особливостей. Так, О. Савенков виокремлює важливі дослідницькі вміння молодших школярів, що формуються у процесі такої діяльності зокрема, це: вміння виокремлювати проблему дослідження, формулювати припущення щодо кінцевого результату, вміння здійснювати пошук необхідних шляхів, добирати засоби для розв'язання проблеми, збирати, систематизувати, узагальнювати інформацію за допомогою ІКТ-технологій, здійснювати підготовку, презентацію та захист створеного освітнього продукту [9, с. 167].

У процесі розвитку дослідницьких умінь молодших школярів вчитель має в своєму арсеналі безліч різних програмних продуктів: Google-form – дозволяють створювати різноманітні тести, анкети та опитувальники; Power Point – дозволяє створювати мультимедійні презентації; енциклопедії; навчальні програми, які можна обирати відповідно до уроку; текстовий редактор Word дозволяє підготувати роздатковий та дидактичний матеріал; Skype – дає можливість проводити дистанційне навчання, Web-конференції та Web-заняття. Цікавим є використання енциклопедій або програм-тренажерів (Anki – це програма для запам'ятовування іноземних слів, універсальний тренажер, з допомогою якого можна вчити слова і вирази багатьох мов; тренажер клавіатури «Rapid Typing 5»; тренажер усного рахунку 0.9 beta; Всеукраїнська електронна енциклопедія. Особливе місце

при формуванні дослідницьких умінь посідає пакет програм Microsoft Office. За допомогою цих програм учні можуть залучатися до створення ігор, презентацій, газет, журналів, тощо. Вагоме місце посідають графічні редактори [4]. Такі програми дають можливість редагувати різні зображення і використовувати їх задля створення освітнього продукту. Названі ресурси є дієвим інструментарієм задля досягнення поставленої мети та завдань.

Наводимо приклад авторської розробки пошукового проекту для учнів 4 класу з теми «Світові океани». Пропонований пошуковий проект спрямований на використання ІКТ-технології та формування дослідницьких умінь учнів початкової школи.

Мета пошукового проекту: узагальнити і закріпити знання учнів про океани Землі та їх частини; значення та особливості використання багатств океанів людиною; вдосконалити вміння користуватись картою; формувати логічне мислення; вміння чітко висловлювати свою думку, розподіляти обов'язки у групах; здійснювати пошук, добір необхідної інформації, узагальнювати її; розвивати пам'ять, увагу, мислення, дослідницькі вміння; використовувати здобуті знання в практичних завданнях; збагачувати словниковий запас учнів новими словами та термінами; виховувати екологічно доцільну поведінку, бережне ставлення до природних багатств нашої Землі.

Ресурси: карта півкуль, ноутбук, проектор, презентація, індивідуальні (колективні) презентації учнів, брошури.

Вид проекту: дослідницький, інформаційний, предметний.

Методи: словесні (бесіда, розповідь), наочні (демонстрування, ілюстрування), практичні (метод проектів; проблемно-пошуковий).

Очікувані результати:

- підвищення рівня екологічної культури та екологічної свідомості учнів;
- створення умов для самостійно-пізнавальної діяльності;
- забезпечення умов для реалізації інтересів, потреб, можливостей кожної особистості.

Шляхи реалізації мети: створення ситуації успіху, робота з додатковими інформаційними джерелами, пошук інформації в Інтернет мережі, самостійна пошукова робота учнів, створення індивідуального освітнього продукту.

Освітній продукт: створення індивідуальних та/або колективних презентацій учнів, брошур про океани.

План реалізації проекту

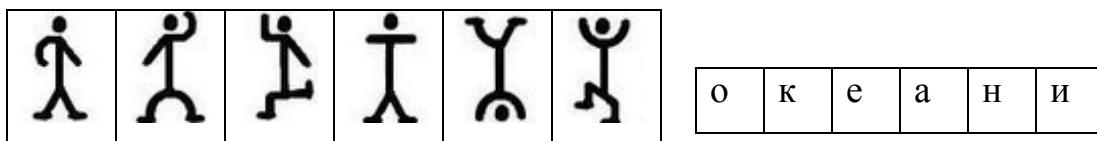
1. Визначення теми та мети пошукового проекту, обговорення ідей, щодо визначення шляхів досягнення мети.
2. Формування завдань та визначення необхідних ресурсів для розв'язання завдань.
3. Визначення різних груп джерел та способів їх пошуку.
4. Об'єднання учнів у творчі групи. Розподіл обов'язків між учасниками.
 - I група «Дослідники Тихого океану»
 - II група «Дослідники Атлантичного океану»
 - III група «Дослідники Індійського океану»
 - IV група «Дослідники Північно-Льодовитого океану»
5. Вивчення та аналіз зібраної інформації.
6. Оформлення результатів групової роботи.
7. Аналіз та оцінювання роботи учасників проекту.
8. Презентація матеріалів проекту кожною групою.

Етапи реалізації проекту

I. Організаційний (Організація учнів для спільної діяльності).

II. Мотиваційний (Завданням цього етапу є мотивування учнів до пошукової діяльності, пробудження їхнього пізнавального інтересу, бажання працювати в команді задля досягнення спільної мети. Мотивація учнів може відбуватися у процесі виконання ними ігрових вправ, вирішення проблемних завдань, ребусів, головоломок, кросвордів, тощо. Наприклад, вчитель створює ігрову ситуацію: сьогодні ми з вами вирушимо в кругосвітню подорож. Під час мандрівки Ви дізнаєтесь багато нового та цікавого про нашу планету. А щоб

дізнатись про, те, куди ми помандруємо вам необхідно розшифрувати закодоване слово.

III. Діяльнісний (У ході реалізації цього етапу відбувається презентація-захист кожною із чотирьох груп міні-проектів з теми «Світові океани» з подальшим їх обговоренням. На цьому етапі відбувається актуалізація опорних знань учнів у формі відгадування загадок, проведення проблемних бесід, полілогу, вирішення проблемних завдань, тощо).

IV. Рефлексивний (На цьому етапі відбувається підведення підсумків роботи учнів над проектами та визначенням внеску кожного учня у створення групового освітнього продукту. Доцільним буде проведення бесіди, у ході якої учням можна ставити такі питання: якого висновку ви дійшли, працюючи над проектом? На які частини поділяється водний простір? Які тварини живуть у Тихому океані? Які тварини живуть у Північно-Льодовитому океані? Які тварини живуть у Атлантичному океані? Які тварини живуть у Індійському океані?). Рефлексія може проходити також і у формі складання учнями твору-міркування з теми «Жителі океанічного простору»).

3. Завершується проект виставкою-презентацією результатів пошукової діяльності учнів. Кожна група учасників презентує концепцію створеного

ними освітнього продукту, які джерела та засоби використовували для створення презентацій.

У пропонованій розробці вчитель може поєднувати завдання з різних предметів, тим самим реалізувати інтегрований, діяльнісний підхід до вивчення предметів. Учні мають можливість проводити самостійну пошукову роботу вдома, виконувати індивідуальні завдання, здійснювати пошук довідкової інформації з різних джерел, створювати презентації та ділитися нею у ході уроку або інших організаційних форм. А це в свою чергу є нічим іншим як формуванням дослідницьких умінь дитини.

Висновки. Таким чином, ІКТ-технології сприяють розвитку в учнів, таких дослідницьких умінь, як: уміння використовувати ІКТ-технології задля пошуку, узагальнення, інтерпретації інформації, проектування шляхів та засобів створення індивідуальних та колективних проектів, презентацій, продуктів власної діяльності (брошури, буклети, газети, реклами, тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті / Надія Бібік // Гірська школа українських Карпат. – 2013. – № 8–9. – С. 26–30.
2. Венгловська О. А. Формування дослідницької компетентності майбутніх вчителів початкової школи в процесі функціонування історико-педагогічних студій / О.А. Венгловська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А.А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. – №2 (46). – С.210-218.
3. Іванюк Г. І. Проблема формування дослідницької культури майбутніх магістрів із дошкільної освіти / Г. І. Іванюк // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / [за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко]. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – № 4. – 204 с.

4. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі [Електронний ресурс] / С. Дишлева. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/technol/6804>. – Назва з екрана.
5. Мартиненко С. М. Формування діагностичних компетенцій у майбутніх учителів початкової школи / С. М. Мартиненко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наукових праць / за ред. Бакум З. П. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ». – 2012. № 36. – С. 27–31. 12.
6. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>. – Назва з екрана.
7. Пичугин С.С. Учебно-исследовательская деятельность младших школьников на уроках математики / С.С. Пичугин // Начальная школа. – 2008. – № 6. – С. 43–49.
8. Савенков А.И. Содержание и организация исследовательского обучения школьников / А.И. Савенков. – Москва : Сентябрь, 2003. – 204 с.
9. Савенков А.И. Путь к одаренности: исследовательское поведение школьников. / А.И. Савенков. – СПб.: Питер, 2004. – 272 с.
10. Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 2012. – № 8. – С. 1–6.
11. Черненко Г.М. Формування дослідницьких умінь у молодших школярів при вивченні природознавства / Г.М. Черненко // [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/11946/1/Chernenko.pdf>. – Назва з екрана.